

IJJAS ANTAL:

KÜLVÁROSI ÉJSZAKA (1931)

REGÉNY

V.

Ha az ember egyszer elkezdte, az élete észrevétlenül csúszik át az éjszakába.

Háromszor egymásután volt éjszakai „kenyérkeresés” a vásárcsarnokban, a harmadik után olyan fáradt vagyok, hogy végigaludtam az egész napot. Este volt, amikor fáradtan, dideregve kimászom az ágyból és felöltözöm; a külvárosi garázsház udvarának ívlámpái élesen világítanak fel alulról a szobám mennyezetére, meg sem kell gyujtanom a lámpát úgy öltözöm fel, — el kellene menni valahova, valami olcsó kávéházba, írni is kellene és nincsen tüzelőm.

Odakünn a Nagyfuváros-utcán meglátszik, hogy szombat este van, fagyos ködben vörösen világló lámpák alatt hazatérő, üres társzekerek dübörögnek, az Eldorádó-mozi sarkán az utolsóelőtti előadás kezdetére állongók várakoznak, a borbélyüzletek nyitva, a kocsmák párától elfüggönyözött ablakai mögött vidám zaj. Ezen az estén sokáig ácsorgok a Kovács-féle étkezde sárgafüggönyös ablakai előtt. Istenem, mennyi mindennel viaskodik ilyenkor az ember! Takarékoskodnom kellene, mert itt az elseje, ugyanakkor vágyakozom a fényre, füstre, melegre, zajra, emberarcokra és igen: szeretnék enni, valami meleget is. A hideg meggörnyeszt és szinte éget, végre hát benyitok.

Odabent éles fény, zaj, meleg, a fogasok csak úgy daga doznak az odaakasztott kabátoktól, a szemüvegem elhomályosodik a meleg és az étel gőzétől, le kell vennem és meg kell törölnöm és csak akkor válik valósággá a világnak ez a darabja. A külvárosi utcáknak többnyire jobban kereső fiataljai járnak ide s a két nagy szoba este mindig zsúfolt, leginkább szombateste, nagyjából csupa ismerős arcokkal, — egymást gyakrabban látni itt ismeretségnek számít, a modor egymás felé sokkal emberibb itt, mint akárcsak egy társadalmi alosztállyal feljebb, mondjuk a kispolgárságban.

— Tessék erre! — s a fiatalabb, csinosabb kiszolgálóleány végigvezet a zsúfolt asztalok között — már régen látuk, hozzák-e levest is?

A leves, amit hoz, kicsit sovány és zöldes külváros-étkezdei húsleves, de forró és izes és amikor föléje hajlok, amint ott áll a sarokbaszorított apró asztalon: az étel és az élet fűszeres illatával folyja körül arcomat. A sárgamintás falon egy hetinaptár és rajta a holnapi napról: Advent első vasárnapja.

A belső szobában tálalószekrényen egy grammofonlemez har-
sog valami amerikai filmhez való songot, és azt, ami körülöt-
tem van, az a maga kultúrájában és életideáljaiban nagyobb
joggal tartozhatnék Amerikához, mint Magyarországhoz.
Ezek a munkásleányok, akiknek tarsolyaiban ott van a heti-
fizetés borítéka, a szombatestére kékruhába öltözött vörös-
nyakkendő fiúk, sokkal inkább a filmek Amerikájának él-
nek, mint azt gondolná az ember. Ők nem tudják, de mégis
az amerikai sweetheart, a boy, a girl vagy boxbajnok vagy
gengszter, a legtöbben még ezeket az amerikai songokat is
dúdolják jól-rosszul angolul; a mellettem lévő asztalnál egy
csinos, sovány, feketehajú leány zümmögi bele szavait a
fénybe és az ételgőzbe, közben ránevet a fiújára, aki most
van, — amióta idejárom már a harmadikkal jár együtt, ezt ők
úgy hívják, hogy az a vőlegénye. Az élet nem magányos és
nem szomorú ebben a zsúfoltságban, különösen a fiataloké
nem, a legtöbben még táncolni is mennek valahova ma este,
külvárosi tánciskolába vagy valamelyik még kivülből eső,
már egészen vidékies nagyvendéglőbe, vagy egyletbe; közel a
Magdolna-utcai szakszervezeti székházba, magam is nem egy-
szer megnézem a táncestét. A feketehajú leány, — Bözsinek
hívják és valami Kőműves-utcai nagy paplankészítő pince-
üzemben dolgozik — rámnevet szép és keskeny, kissé lázas
szájával s szemeinek azzal a sötét tündöklő villanásával —
ami mögött a láz és a fiatal érzékek ébersége világít. A vele
ülő fiú hallgatag, keskenyarcú és okos szemű szervezett mun-
kás, — nagyon jól keres, írói ambíciói is vannak, vasárnapon-
ként a kávémérésben végigolvassa az összes lapokat, azokban
találkozik néha a nevemmel s amikor legutoljára itt voltam,
átült az asztalomhoz és elbeszélgettünk. A szakegyletnek ő a
könyvtárosa, de már elolvasta minden könyvüket, vannak
Jack London kötetek, amiket kívülről tud, s pontosan látom,
hogyan viaskodik benne két vonzás: egyik az írás aszkéziséé,
az az út, amit Jack London írt meg Eden Martinban, a másik
pedig ez a sötéthajú és sötétszemű leány, a maga lázas élénk-
ségével, a tuberkulotikusoknak azzal a villámgyors, intuitív
intelligenciájával, ami itt oly meglepően gyakori. Az élet
majd eldönti mi lesz erősebb. És az egymáson át dúsán ága-
zódó sorsok és vonzatok felett keserűen, mint a füst leng a tű
alatt keringő lemezről egy mély, sötétfényű asszonyi hang,
valami mélyhangú, amerikai songénekesnőé, szinte látom a
falakon, a fagyoskodó éjszakán túl az európai városoknak az
égre felsugárzó fényhálója felett, és a szeles, koromfekete,
viharzó, téli Atlanti Tengeren át, látom szép édes és elvirult
arcát, amint szívének és érzékeinek magányáról énekel a sza-
vak között újra és újra ott sóhajt a szó, mint valami síróan
hízelkedő asszonyi suttogás: Lonesome. Egyedül!.

De étel és éhség, vágy és magány, vonzatok és taszítódá-
sok felett, a külvárosok felett és a dómok felett: holnap lesz
Advent első vasárnapja és én a távoli gyermekkorból, a

szombathelyi dominikánus zárdában töltött évekből hallom a kórusteremből kiszűrődő hangokat, amint zengő léptekkel, szinte lábujjhegyen futva suhognak a folyosón a tündöklő és rettenetes Izaiást, aki az étel és élet, vágy és magány, vonzódások és taszítások szövedéke közé fonódott emberiség nevében sikoltott fel az akkori Nagy Advent idején:

*Ime, ezt mondja néked Istened,
ezt mondja neked Ő, ki téged alkotott,
ezt mondja neked Ő, aki kiformált téged
ezt mondja neked Ő, aki Reád vigyázott
anyádnak méhében és azóta is:*

*Úgy öntöm ki magamat a szomjazónak mintha víz lennék,
mint áradást a szomjazó mezőnek,
kiöntöm lelkemet minden nemzeték felett,
áldásomat a nemzetek felett:*

*és a füvek között elővirulnak
mintegy a folyók partjai mellett
a suhogó fűzek!*

Amióta itt élek köztük sokszor viaskodom azzal a kegyeletani kérdéssel: vajon milyen a kegyelem műve bennük, milyen utakat választ az életforma a nyomorúság, az amerikanizmus és a proletár eszmék ellenállásainak áttörésére. Nehéz és kemény kérdés, — évek mulva sem tudtam válaszolni rá.
— Abonáljon nálunk a kis doktor úr! — mondja a főnök, aki megjelenik asztalomnál. — Ritkán van szerencsénk! — Azonban és mogorván elhárítom; fölösleges neki tudni, hogy azok a vendégek, akik hozzá járnak, azok toronymagasan állnak az én anyagi helyzetem fölött.

Nyílik az ajtó, a köd és a hideg csak úgy dől be rajta, s a faggyal együtt, maga is félig jéggé váltan belép a csonka-kezü Pista. Fiatal fiú, a körfűrész mellett dolgozott, s az levitte a jobbkeze fejét. Valami heti kárpótlást kap, azonkívül a belvárosi utcákon mutogatja azt a lilárafagyott csuklócsonkot, amivel a jobbkarja végződik. Koldul és minden este itt szokta megszámolni a pénzét; krajcár- és tízfilléres-halmot rak ki maga elé a piszkos terítőre. Azt mondják, hat-nyolc pengőt is összeszed naponta.

Bejön, lyukaskönyökű barna kiskabátban, vékony nadrágban — ez a foglalkozásához tartozik — egészen át van fagyva, — és mivel nincsen másik hely, az én asztalomhoz ültetik le. Szinte valami vadállat ellenséges dühével ül le, testileg és lelkileg telesebződve és belül a fagytól, a koldulás gyűlölködő dühétől, a krajcároktól és tízfilléresektől, amikbe pedig betegesen szerelmes.

— Hideg! — üvölti és lecsapja a kanalat; neki nem lehet eléggé forrón hozni a levest, s ő mindig goromba a pin-cérlányokkal, mert azok nők, elég csinosak, mert húsz fillér

borraalót hagy nekik, mert ő maga tetőtől talpig betegséggel s a gyűlölet gennyével van tele, s ez szinte fröccsen minden szempillantására és mozdulatára. Csak erre költ, hogy este itt jóllakik és fölmelegszik, azonkívül állati és konok ragaszkodással őrzi pénzét.

A pincérlányok egykedvűen túrik durvaságait, hozzák neki a mégforróbb levest. Szinte reszket, amikor eszik. Ismerem jól az érzést: ha így át van fagyva és át van éhezve az ember, szinte a könnyek indulata tör rá. Enni: ez is halálosan komoly, súlyos és nagy dolog itt lenni a mélyben!

(Folyt. köv.)

Ijjas Antal.

TŰZ TAMÁS:

TESTVÉREIM, HIGGYÉTEK EL...

Én nem vagyok se egyszerűbb, se több;
elomló lobbanás a föld színén,
a csillagoknál nem vagyok különb
s a fűszálakhoz úgy hajlok le én,

hogy kék szememben égi tükröt látnak.
Az erdőben ha egymagam bolyongok,
bizalmas szókat suttogok a fáknak
s csak látnátok, hogy mennyire szorongok

az őzekért, ha jó a durva tél.
Elmondom néktek azt is, hogy ma sírtam.
A dombtetőn süvöltve szállt a szél
s egy kék koporsót néztem lenni a sírban.

Sokszor ha némán rámborult az este,
nem vonzott már az álom és az éj,
szemem az ablakok tüzét kereste
s ott tündökölt a lágy fehér karéj

az asztalon s a gyermekek kezében...
higgyétek el, hogy testvérem a föld,
a fű, a fák s a csillag fönn az égen
s hogy nem vagyok én senkinél különb.